

O'ZBEKISTONDA ELEKTRON HUKUMAT TIZIMIDAGI PLATFORMALAR VA ULARNING O'ZIGA XOS XUSUSIYATLARI

QURBONOV SHOXRUX QUVONDIQOVICH
TOSHKENT DAVLAT YURIDIK UNIVERSITETI
DAVLAT BOSHQARUVI HUQUQI
MUTAXASSISLIGI YO'NALISHI MAGISTRANTI
shoxruxsul06@gmail.com

ANNOTATSIYA: Ushbu maqolada O'zbekistondagi elektron hukumat tizimidagi platformalar va ularning o'ziga xos xususiyatlari yoritib berilgan. Maqolada shu soha tadqiqotlari uchun mustaqil izlanishga foydali ma'lumotlar mavjud.

KALIT SO'ZLAR: Elektron hukumat, optimallashtirish, yagona interaktiv davlat xizmatlari portali, yagona identifikatsiya tizimi

Kirish

O'zbekistonda elektron hukumat platformalari murakkab va ko'p qirrali tizim bo'lib, bir qator muhim tarkibiy qismlardan iborat. Bu tizimning asosiy vazifasi davlat organlarining faoliyatini optimallashtirish, davlat xizmatlarini ko'rsatish sifatini oshirish va fuqarolar bilan davlat o'rtasidagi munosabatlarni yaxshilashdan iborat. "Yagona interaktiv davlat xizmatlari portal" (my.gov.uz) elektron hukumat platformasining markaziy elementi hisoblanadi. Bu portal orqali fuqarolar va tadbirkorlik subyektlari ko'plab davlat xizmatlaridan foydalanish imkoniyatiga ega bo'ladilar. Portal orqali litsenziyalar va ruxsatnomalar olish, soliq va boshqa to'lovlarni amalga oshirish, turli hujjatlarni topshirish va olish kabi xizmatlar ko'rsatiladi.

“Yagona identifikatsiya tizimi” (ID.UZ) foydalanuvchilarning elektron hukumat xizmatlariga kirishini ta’minlaydigan muhim tarkibiy qismidir. Bu tizim foydalanuvchilarning shaxsini tasdiqlash, raqamli imzo orqali hujjatlarni imzolash va xizmatlardan xavfsiz foydalanish imkonini beradi.

“Idoralararo elektron hamkorlik tizimi” davlat organlari o’rtasida axborot almashish va integratsiyalashgan xizmatlarni ko’rsatish uchun xizmat qiladi. Bu tizim davlat organlarining ma’lumotlar bazalari va axborot tizimlarining o’zaro integratsiyasini ta’minlaydi, bu esa fuqarolar va tadbirkorlarning davlat xizmatlaridan foydalanish jarayonini soddalashtiradi. “Elektron hujjat aylanish tizimi” davlat organlarida hujjatlar aylanishini raqamlashtirishga xizmat qiladi. Bu tizim hujjatlarni elektron shaklda yaratish, imzolash, saqlash va uzatish imkonini beradi.

“Ochiq ma’lumotlar portali” (data.gov.uz)¹ davlat organlarining ochiq ma’lumotlarini e’lon qilish va tarqatish uchun xizmat qiladi. Bu portal orqali fuqarolar va tadbirkorlar davlat organlarining faoliyati haqidagi statistik va analitik ma’lumotlarga kirish huquqiga ega bo’ladilar.

“Elektron davlat xaridlari tizimi” (exarid.uzex.uz) davlat xaridlarining shaffofligini ta’minlashga xizmat qiladi. Bu tizim orqali davlat organlari elektron tarzda tender va auksionlarni o’tkazadilar.

“Soliq va moliya axborot tizimlari” soliq va moliyaviy operatsiyalarni elektron shaklda amalga oshirishga xizmat qiladi. Bu tizimlar orqali soliq deklaratsiyalarini topshirish, soliq to’lovlarini amalga oshirish va boshqa moliyaviy operatsiyalarni bajarish mumkin.

“Elektron litsenziyalash tizimi” litsenziyalar va ruxsatnomalar berish jarayonini raqamlashtirishga xizmat qiladi. Bu tizim orqali tadbirkorlar litsenziya va ruxsatnomalarni elektron tarzda olishlari mumkin. “Mobil ilovalar” (masalan, “E-IMZO”, “mGov” va

¹ Ochiq ma’lumotlar portalining rasmiy veb-sayti: <https://data.egov.uz/eng>

boshqalar) fuqarolarga mobil qurilmalar orqali davlat xizmatlaridan foydalanish imkonini beradi. Bu ilovalar elektron hukumat xizmatlarini mobil qurilmalarda foydalanish imkonini yaratadi.

“Milliy geografik axborot tizimi” hududiy ma’lumotlarni yig‘ish, qayta ishlash va taqdim etish uchun xizmat qiladi. Bu tizim orqali hududiy rejalashtirish, yer kadastrini yuritish va boshqa geoaxborot xizmatlarini ko‘rsatish mumkin. Ushbu tarkibiy qismlarning barchasi o‘zaro bog‘liq bo‘lib, yagona elektron hukumat tizimini tashkil etadi. Ular davlat organlarining faoliyatini optimallashtirish, davlat xizmatlarini ko‘rsatish sifatini oshirish va fuqarolar bilan davlat o‘rtasidagi munosabatlarni yaxshilashga xizmat qiladi. O‘zbekistonda elektron hukumat platformasining tarkibiy qismlari doimiy ravishda takomillashtirilmoqda va yangi komponentlar bilan to‘ldirilib borilmoqda, bu esa elektron hukumat tizimining samaradorligini oshirishga xizmat qiladi².

O‘zbekistonda elektron davlat xizmatlari turli yo‘nalishlar va sohalarda ko‘rsatiladi va ularni quyidagi asosiy guruhlariga bo‘lish mumkin. Birinchidan, fuqarolik holati dalolatnomalarini qayd etish bilan bog‘liq davlat xizmatlari mavjud bo‘lib, bularga tug‘ilganlik to‘g‘risida guvohnoma olish, nikoh qayd etish, nikohdan ajralish, vafot etganlik to‘g‘risida guvohnoma olish va boshqa shunga o‘xshash xizmatlar kiradi. Bu xizmatlar FHDYO (Fuqarolik holati dalolatnomalarini yozish organlari) tomonidan amalga oshiriladi va fuqarolar ushbu xizmatlardan elektron tarzda foydalanish imkoniyatiga ega. Ikkinchidan, shaxsiy hujjatlar bilan bog‘liq davlat xizmatlari mavjud bo‘lib, bularga passport olish yoki almashtirish, haydovchilik guvohnomasi olish yoki almashtirish, shaxsiy identifikatsiya raqami (JShShIR) olish va boshqa shunga o‘xshash xizmatlar kiradi. Bu xizmatlar Ichki ishlar vazirligi va boshqa tegishli organlar tomonidan ko‘rsatiladi. Uchinchidan, tadbirkorlik faoliyati bilan bog‘liq davlat xizmatlari mavjud bo‘lib, bularga korxona va

² Babajonov E.S., Kenjaev X.B. "Elektron hukumat" tizimi – demokratiyaning garovi // “Fan, ta’lim va ishlab chiqarish integratsiyasini axborot kommunikatsiya texnologiyalari asosida rivojlantirish istiqbollari” Respublika ilmiy-amaliy anjuman materiallar to‘plami. Qarshi – 2016. – B. 101-104.

tashkilotlarni ro'yxatdan o'tkazish, litsenziya va ruxsatnomalar olish, patent olish, savdo belgisini ro'yxatdan o'tkazish va boshqa shunga o'xshash xizmatlar kiradi. Bu xizmatlar Davlat xizmatlari agentligi, Adliya vazirligi, Intellektual mulk agentligi va boshqa tegishli organlar tomonidan ko'rsatiladi. To'rtinchidan, soliq va moliyaviy xizmatlar mavjud bo'lib, bularga soliq deklaratsiyalarini topshirish, soliq to'lovlarini amalga oshirish, soliq imtiyozlarini olish, moliyaviy hisobotlarni topshirish va boshqa shunga o'xshash xizmatlar kiradi. Beshinchidan, ijtimoiy ta'minot bilan bog'liq davlat xizmatlari mavjud bo'lib, bularga nafaqa va imtiyozlar olish, ijtimoiy yordam so'rash, pensiya ta'minoti masalalarini hal qilish va boshqa shunga o'xshash xizmatlar kiradi. Oltinchidan, ta'lim sohasidagi davlat xizmatlari mavjud bo'lib, bularga maktabga ro'yxatdan o'tish, oliy ta'lim muassasalariga qabul qilish uchun hujjatlar topshirish, diplom va attestatlarni tasdiqlash va boshqa shunga o'xshash xizmatlar kiradi³. Bu xizmatlar Maktab va maktabgacha ta'lim vazirligi, Oliy ta'lim, fan va innovatsiyalar vazirligi va boshqa tegishli organlar tomonidan ko'rsatiladi. Yettinchidan, sog'liqni saqlash sohasidagi davlat xizmatlari mavjud bo'lib, bularga tibbiy ko'rikka yozilish, tibbiy ma'lumotnomalar olish, elektron tibbiy yozuvlarni yuritish va boshqa shunga o'xshash xizmatlar kiradi. Bu xizmatlar Sog'liqni saqlash vazirligi va boshqa tegishli organlar tomonidan ko'rsatiladi. Sakkizinchidan, ko'chmas mulk bilan bog'liq davlat xizmatlari mavjud bo'lib, bularga ko'chmas mulkni ro'yxatdan o'tkazish, kadastr ma'lumotlarini olish, mulk huquqini ro'yxatdan o'tkazish va boshqa shunga o'xshash xizmatlar kiradi. Bu xizmatlar Davlat kadastr qo'mitasi va boshqa tegishli organlar tomonidan ko'rsatiladi. Ushbu elektron davlat xizmatlarini ko'rsatish bir necha mexanizmlar orqali amalga oshiriladi. Eng asosiy mexanizm – bu “Yagona interaktiv davlat xizmatlari portal” (my.gov.uz) bo'lib, bu portal orqali fuqarolar va tadbirkorlar ko'plab elektron davlat xizmatlaridan foydalanish imkoniyatiga ega bo'ladilar. Bundan tashqari, davlat organlarining rasmiy veb-saytlari, Davlat xizmatlari markazlari (DXM), mobil

³ Babajanov E.S. Axborot tizimlarida samarali elektron xizmatlarni tanlash texnologiyasi // Muhammad al-Xorazmiy avlodlari. №1(3). Toshkent – 2018. – B. 26-33 (05.00.00; №10)

ilovalar (masalan, “E-IMZO”, “mGov” va boshqalar), maxsus axborot kiosklar va boshqa mexanizmlar orqali ham elektron davlat xizmatlari ko‘rsatiladi.

O‘zbekistonda elektron hukumat va davlat xizmatlarini rivojlantirish jarayonida bir qator innovatsion texnologiyalar qo‘llanilmoqda, bu esa davlat xizmatlarining sifati va samaradorligini oshirishga xizmat qilmoqda. Sun‘iy intellekt (AI) texnologiyalari elektron hukumat tizimlarida tobora keng qo‘llanilmoqda. Masalan, chatbotlar va virtual yordamchilar orqali fuqarolarga interaktiv yordam ko‘rsatilmoqda, ma‘lumotlarni tahlil qilish va qaror qabul qilish jarayonlarini avtomatlashtirish imkoniyatlari yaratilmoqda, shuningdek, foydalanuvchilarning xulq-atvorini tahlil qilish va ular uchun individual xizmatlarni taqdim etish imkoniyatlari paydo bo‘lmoqda⁴. 2022-yildan boshlab O‘zbekistonda elektron hukumat tizimlarida ovozli assistentlar joriy etilmoqda, bu esa aholining elektron xizmatlardan foydalanishini yanada soddalashtirishga xizmat qilmoqda. Blokcheyn texnologiyalari elektron hukumat tizimlarida xavfsizlikni ta‘minlash va shaffoflikni oshirish uchun qo‘llanilmoqda. Masalan, elektron litsenziyalash tizimida blokcheyn texnologiyasi qo‘llanilmoqda, bu esa litsenziyalarning soxtalashtirilishini oldini olishga va ularning haqiqiylikini tekshirishni osonlashtirishga xizmat qilmoqda. “E-IMZO” mobil ilovasida ham blokcheyn texnologiyasi qo‘llanilgan bo‘lib, bu elektron imzolarning xavfsizligini ta‘minlashga xizmat qilmoqda⁵. Bulutli texnologiyalar elektron hukumat tizimlarining ishlash samaradorligini oshirish va xarajatlarni kamaytirish uchun qo‘llanilmoqda. Masalan, “Yagona interaktiv davlat xizmatlari portal” (my.gov.uz) bulutli texnologiyalar asosida ishlaydigan platforma bo‘lib, bu uning ishlash samaradorligini oshirmoqda va xarajatlarni kamaytirishga xizmat qilmoqda. 2021-yildan boshlab O‘zbekistonda “Raqamli O‘zbekiston” bulutli platformasi ishga tushirilgan bo‘lib, bu

⁴ Nishanov A.X., Babajanov E.S., Kalimbetov N.I. Methods of searching intellectual data in the sphere of information // Journal of «EUROPEAN APPLIED SCIENCES». №6-2. Stuttgart, Germany – 2013. – P. 34-37.

⁵ Babajanov E.S. Interaktiv axborot muhitida elektron xizmatlarni tanlashning samarali algoritmi // «Informatika va energetika muammolari» O‘zbekiston jurnali. №1. Toshkent – 2016. – B. 105-111 (05.00.00; №5)

platforma davlat organlarining axborot tizimlarini bulutli infratuzilmada joylashtirish imkonini bermoqda. Bu esa davlat organlarining axborot tizimlarini saqlash va boshqarish xarajatlarini kamaytirishga xizmat qilmoqda. Katta hajmdagi ma'lumotlarni qayta ishlash texnologiyalari (Big Data) elektron hukumat tizimlarida ma'lumotlarni tahlil qilish va qaror qabul qilish jarayonlarini optimallashtirish uchun qo'llanilmoqda. Masalan, soliq tizimida Big Data texnologiyalari qo'llanilmoqda, bu esa soliq to'lovchilarning xulq-atvorini tahlil qilish va soliq tushumlarini prognoz qilish imkonini bermoqda. 2022-yildan boshlab O'zbekistonda "Yagona milliy ma'lumotlar markazi" ishga tushirilgan bo'lib, bu markaz davlat organlarining ma'lumotlar bazalarini markazlashtirilgan holda saqlash va qayta ishlash imkonini bermoqda. Internet of Things (IoT) texnologiyalari "aqlli shahar" loyihalarini amalga oshirish va jamoat xizmatlarini ko'rsatish samaradorligini oshirish uchun qo'llanilmoqda. Masalan, Toshkent shahrida "Aqlli transport" tizimi joriy etilmoqda, bu tizim orqali jamoat transportining harakatini real vaqt rejimida kuzatish va boshqarish mumkin. Mobil texnologiyalar fuqarolarga mobil qurilmalar orqali davlat xizmatlaridan foydalanish imkonini bermoqda. Masalan, "E-IMZO", "mGov" va boshqa mobil ilovalar orqali fuqarolar mobil qurilmalardan foydalanib, elektron davlat xizmatlaridan foydalanish imkoniyatiga ega bo'lmoqdalar. Biometrik identifikatsiya texnologiyalari (barmoq izi, yuz tanish, ko'z qorachig'i skanerlash va boshqalar) elektron hukumat tizimlarida foydalanuvchilarning shaxsini tasdiqlash uchun qo'llanilmoqda. Masalan, elektron pasport tizimida biometrik ma'lumotlardan foydalanilmoqda, bu esa pasportlarning soxtalashtirilishini oldini olishga va shaxsni aniq identifikatsiya qilishga xizmat qilmoqda.

O'zbekistonda elektron hukumatning markaziy elementi bo'lgan "Yagona interaktiv davlat xizmatlari portal" (my.gov.uz) fuqarolar va tadbirkorlik subyektlari uchun ko'plab imkoniyatlar va qulayliklarni taqdim etadi. Bu portal davlat xizmatlaridan foydalanishni soddalashtirish va ularning sifatini oshirish maqsadida ishlab chiqilgan bo'lib, hozirda 300 dan ortiq turli xil davlat xizmatlarini taqdim etadi. My.gov.uz portalining asosiy

afzalliklaridan biri – bu vaqt tejamkorligi hisoblanadi. Fuqarolar va tadbirkorlar portal orqali davlat xizmatlaridan online tarzda, davlat idoralariga tashrif buyurmasdan foydalanish imkoniyatiga ega. Bu esa ular uchun vaqt tejalihi va qo‘shimcha harajatlarning kamayishiga olib keladi. Masalan, tijorat tashkilotini ro‘yxatdan o‘tkazish jarayoni an‘anaviy usulda bir necha kunni talab qilsa, portal orqali bu jarayon bir necha soat ichida amalga oshirilishi mumkin. Portal orqali taqdim etiladigan davlat xizmatlarining narxi an‘anaviy usulda taqdim etiladigan xizmatlarga nisbatan arzonroq. Bu esa fuqarolar va tadbirkorlar uchun moliyaviy tejamkorlikni ta‘minlaydi. Portal orqali foydalanuvchilar davlat xizmatlaridan foydalanish jarayonida to‘lovlarni elektron to‘lov tizimlari orqali (masalan, bank kartalari, elektron hamyonlar, mobil to‘lov tizimlari va boshqalar) amalga oshirish imkoniyatiga ega. Bu esa to‘lov jarayonini soddalashtiradi va tezlashtiradi. Portal 24/7 rejimida ishlaydi, ya‘ni foydalanuvchilar kunning istalgan vaqtida, haftaning istalgan kunida davlat xizmatlaridan foydalanish imkoniyatiga ega. Bu esa davlat xizmatlaridan foydalanish uchun navbat kutish va ish vaqti cheklovlariga duch kelmaslik imkonini beradi. Portal orqali foydalanuvchilar davlat xizmatlaridan foydalanish jarayonida qog‘oz hujjatlarni tayyorlash va topshirish zaruratidan xalos bo‘ladilar. Barcha hujjatlar elektron shaklda taqdim etiladi va saqlanadi. Bu esa qog‘oz iste‘molini kamaytirish va atrof-muhitni muhofaza qilishga ham xizmat qiladi. Portal orqali foydalanuvchilar davlat xizmatlaridan foydalanish jarayonida byurokratik to‘siqlar va korrupsion holatlar bilan duch kelish ehtimoli kamayadi. Barcha jarayonlar avtomatlashtirilgan va shaffof bo‘lib, bu esa korrupsiya xatarini kamaytiradi. Portal orqali foydalanuvchilar davlat organlari tomonidan qabul qilingan qarorlar va ularga taqdim etilgan xizmatlar haqida tezkor va to‘liq ma‘lumot olish imkoniyatiga ega. Portal orqali foydalanuvchilar davlat organlari bilan bevosita muloqot qilish, savol va takliflar yuborish, shuningdek, davlat xizmatlari bilan bog‘liq shikoyatlarni yuborish imkoniyatiga ega. Portalda “shaxsiy kabinet” funksiyasi mavjud bo‘lib, bu orqali foydalanuvchilar o‘zlari haqidagi barcha ma‘lumotlarni bir joyda ko‘rish,

ularni yangilash va to'ldirish imkoniyatiga ega. Shuningdek, foydalanuvchilar o'zlari so'ragan davlat xizmatlarining holati haqida ma'lumot olish va ularni kuzatib borish imkoniyatiga ega. Portalda foydalanuvchilar uchun qulay intuitiv interfeys yaratilgan bo'lib, bu ularning portal imkoniyatlaridan to'liq foydalanishini ta'minlaydi. Portalda qidiruv tizimi mavjud bo'lib, bu foydalanuvchilarga kerakli xizmatlarni tezda topish imkonini beradi. Portalda foydalanuvchilar uchun batafsil yo'riqnomalar va video-qo'llanmalar mavjud bo'lib, bu ularning portal imkoniyatlaridan to'liq foydalanishiga yordam beradi. Portal turli tillarda (o'zbek, rus, ingliz va boshqalar) ishlashi mumkin, bu esa turli til guruhlariga mansub foydalanuvchilar uchun qulaylik yaratadi. Portal mobil qurilmalarga moslashtirilgan bo'lib, foydalanuvchilar istalgan joyda, istalgan vaqtda mobil qurilmalar orqali davlat xizmatlaridan foydalanish imkoniyatiga ega. Shuningdek, portalning mobil ilovasi mavjud bo'lib, bu foydalanuvchilarga davlat xizmatlaridan yanada qulay foydalanish imkonini beradi.

O'zbekistonda elektron hukumat va davlat xizmatlarini rivojlantirish jarayonida bir qator muammolar mavjud bo'lib, ularni hal qilish uchun kompleks yondashuvlar talab etiladi. Bu muammolarni turli kategoriyalarga bo'lish mumkin. Texnik va infratuzilma muammolari doirasida internet tarmog'ining cheklanganligi va sifati asosiy muammolardan biri hisoblanadi. Mamlakatning ayrim hududlarida, ayniqsa qishloq joylarda, internet tarmog'ining tezligi past va ulanish barqaror emas, bu esa elektron davlat xizmatlaridan foydalanishni qiyinlashtiradi. Ushbu muammoni hal qilish uchun mamlakat bo'ylab keng polosali internetni rivojlantirish, 4G va 5G mobil aloqa standartlarini joriy etish, shuningdek, qishloq joylarda internet tarmog'ini kengaytirish bo'yicha dasturlarni amalga oshirish zarur.

Axborot tizimlari va platformalarning o'zaro integratsiyasi yetarli darajada emas. Ko'pgina davlat organlari o'zlarining alohida axborot tizimlarini ishlatadi, ular esa bir-biri bilan yaxshi integratsiyalashmagan. Bu esa ma'lumotlar almashish jarayonini

murakkablashtiradi va elektron davlat xizmatlarining samaradorligini pasaytiradi. Ushbu muammoni hal qilish uchun davlat organlarining axborot tizimlari va ma'lumotlar bazalarini integratsiyalash, yagona standartlar va protokollarni joriy etish, shuningdek, "Idoralararo elektron hamkorlik tizimi"ni takomillashtirish zarur. Kiberxavfsizlik bilan bog'liq muammolar ham mavjud. Elektron hukumat tizimlari va ma'lumotlar bazalari kiberhujumlar uchun potensial nishon hisoblanadi. Axborot xavfsizligining yetarli darajada ta'minlanmasligi ma'lumotlar yo'qolishi yoki o'g'irlanishi xavfini oshiradi. Bu muammoni hal qilish uchun elektron hukumat tizimlarining kiberhavfsizligini ta'minlash bo'yicha kompleks chora-tadbirlarni amalga oshirish, zamonaviy xavfsizlik texnologiyalarini joriy etish, shuningdek, kiberhavfsizlik sohasida mutaxassislarni tayyorlash va malakasini oshirish zarur. Elektron hukumat tizimlarining ishonchliligini ta'minlash muammosi ham mavjud. Ayrim elektron hukumat platformalari va xizmatlari foydalanuvchilar sonining oshishi yoki tizimga tushadigan yuklamaning oshishi natijasida ishdan chiqishi mumkin. Bu muammoni hal qilish uchun elektron hukumat tizimlarining ishonchliligi va barqarorligini ta'minlash bo'yicha kompleks chora-tadbirlarni amalga oshirish, serverlar quvvatini oshirish, shuningdek, bulutli texnologiyalarni keng joriy etish zarur. Huquqiy va me'yoriy muammolar doirasida esa elektron hukumat va davlat xizmatlari sohasidagi qonunchilik bazasi to'liq shakllanmagan. Ayrim sohalar va xizmatlar turi bo'yicha me'yoriy-huquqiy hujjatlar mavjud emas yoki to'liq ishlab chiqilmagan. Bu muammoni hal qilish uchun elektron hukumat va davlat xizmatlari sohasidagi qonunchilik bazasini takomillashtirish, xalqaro standartlar va tajribalarni o'rganish, shuningdek, yangidan paydo bo'ladigan texnologiyalar va xizmatlar turi uchun me'yoriy-huquqiy bazani yaratish zarur. Elektron shartnomalar va hujjatlarning yuridik kuchini ta'minlash ham o'z navbatida muhim masala. Elektron shartnomalar va hujjatlarning yuridik kuchi bo'yicha qonunchilik bazasi yetarli darajada ishlab chiqilmagan. Bu esa elektron davlat xizmatlaridan foydalanishda huquqiy noaniqliklarni keltirib chiqaradi. Ushbu muammoni hal qilish uchun elektron shartnomalar

va hujjatlarning yuridik kuchi bo'yicha qonunchilik bazasini takomillashtirish, xalqaro standartlar va tajribalarni o'rganish, shuningdek, elektron imzolarning huquqiy maqomini aniq belgilash zarur.

Foydalanuvchilar bilan bog'liq muammolar doirasida raqamli savodxonlikning past darajasi muammo hisoblanadi. Aholining katta qismi, ayniqsa katta yoshdagi fuqarolar va qishloq joylarda yashovchilar, elektron davlat xizmatlaridan foydalanish ko'nikmalariga ega emas. Bu esa elektron davlat xizmatlaridan foydalanishni cheklaydi. Ushbu muammoni hal qilish uchun aholining raqamli savodxonligini oshirish bo'yicha dasturlarni amalga oshirish, elektron davlat xizmatlaridan foydalanish bo'yicha o'quv kurslari va treninglar tashkil etish, shuningdek, foydalanuvchilar uchun tushunarli yo'riqnomalar va qo'llanmalarni ishlab chiqish zarur. Elektron davlat xizmatlari haqida ma'lumotning yetarli emasligi ham o'z navbatida sezilarli muammo.

Ko'pgina fuqarolar elektron davlat xizmatlarining mavjudligi va ulardan foydalanish imkoniyatlari haqida yetarlicha ma'lumotga ega emas. Bu esa elektron davlat xizmatlaridan foydalanishni cheklaydi. Ushbu muammoni hal qilish uchun elektron davlat xizmatlari haqida keng ko'lamli axborot kampaniyalarini o'tkazish, ommaviy axborot vositalarida elektron davlat xizmatlari haqida ma'lumotlarni keng yoritish, shuningdek, ijtimoiy tarmoqlarda elektron davlat xizmatlari haqida ma'lumotlarni tarqatish zarur. Elektron davlat xizmatlarini foydalanuvchilar ehtiyojlariga moslashtirishning yetarli emasligi ham mavjud. Ayrim elektron davlat xizmatlari foydalanuvchilarning ehtiyojlari va talablarini to'liq hisobga olmaydi. Bu esa elektron davlat xizmatlaridan foydalanishni qiyinlashtiradi.

Ushbu muammoni hal qilish uchun elektron davlat xizmatlarini ishlab chiqish va takomillashtirish jarayonida foydalanuvchilarni jalb qilish, foydalanuvchilarning fikr-mulohazalari va takliflarini muntazam o'rganish, shuningdek, elektron davlat xizmatlarini foydalanuvchilarning ehtiyojlari va talablariga moslashtirishga qaratilgan kompleks yondashuvlarni qo'llash zarur.

Shu bilan birga, istiqbolga nazar solsak, kelgusi vazifalar ham aniq ko‘zga tashlanadi. Ular quyidagilardan iborat:

– Qonunchilikni zamonaviylashtirish va muvofiqlashtirish zaruriyati elektron hukumatga oid qonunchilikni ham doimiy ravishda yangilab borish talab etiladi. Istiqbolda, masalan, sun’iy intellektni davlat boshqaruvida qo‘llash, Big Data (katta ma’lumotlar) tahlili, bulutli texnologiyalardan foydalanish kabi masalalar huquqiy tartibga solishni talab qiladi. Shuningdek, elektron hujjatlarning huquqiy maqomini yanada kuchaytirish (masalan, barcha qog‘oz hujjatlarning elektron versiyasini qonunan tenglashtirish) dolzarb. Kelgusida “Raqamli iqtisodiyot to‘g‘risida” yoki “Elektron hujjat aylanishining huquqiy kuchi to‘g‘risida” alohida qonunlar qabul qilinishi mumkin. Yana bir muhim yo‘nalish – xalqaro standartlar bilan uyg‘unlashuv. Masalan, O‘zbekiston shaxsiy ma’lumotlar himoyasida Yevropa Ittifoqining GDPR talablariga yaqinlashishi lozim, bu esa qonunchilikka tegishli tuzatishlar kiritishni taqozo etadi.

– “Raqamli hukumat – 2030” strategiyasini to‘liq amalga oshirish. Mazkur strategiyada belgilangan vazifalar – 100% davlat xizmatlarini raqamlashtirish, barcha hududlarni keng polosali internet bilan qamrab olish, raqamli raqobatbardoshlikni oshirish – huquqiy va tashkiliy kuch talab qiladigan masalalardir. Strategiyani ro‘yobga chiqarish uchun yilma-yil “yo‘l xaritalari” tasdiqlanib, ulardagi chora-tadbirlar o‘z muddatida bajarilishi muhim. Xususan, 2025-yilgacha “Qog‘ozsiz hukumat” tamoyiliga bosqichma-bosqich o‘tish rejalashtirilgan – ya’ni, davlat idoralari o‘rtasida qog‘oz hujjatlar aylanishini butkul tugatib, faqat elektron shaklga o‘tish. Buning uchun barcha idoraviy normativ hujjatlarni ham moslashtirish zarur bo‘ladi.

– Raqamli xizmatlar sifatini oshirish va foydalanuvchi markazlilikini ta’minlash orqali xizmatlarning sifati va qulayligiga qaratilishi lozim. Foydalanuvchi tajribasini yaxshilash, portal interfeysini kamchiliklardan holi qilish, ko‘zi ojizlar yoki nogironligi bor shaxslar uchun moslashuvchanlikni oshirish – bular elektron hukumatning keyingi avlodi uchun

mezon bo‘ladi. Shuningdek, har bir xizmat bo‘yicha foydalanuvchilarning fikr-mulohazasini olish va monitoring qilish tizimi joriy etilishi kutiladi (masalan, portalda ko‘rsatilgan har bir xizmatdan so‘ng foydalanuvchi “baholash” qoldirishi va bu baholar asosida idoralar rag‘batlantirilishi yoki ogohlantirilishi mumkin). Bu uchun ham tegishli me‘yoriy hujjatlar, metodikalar ishlab chiqilishi zarur.

– Kelgusida O‘zbekiston elektron hukumatini xalqaro platformalar bilan integratsiyalash ham kun tartibiga chiqishi lozim. Masalan, elektron imzolarni o‘zaro tan olish bo‘yicha mintaqaviy yoki xalqaro kelishuvlar imzolash kerak bo‘ladi – bu xorijda yashovchi fuqarolar yoki transchegaraviy xizmatlar uchun muhim. Shuningdek, O‘zbekiston BMTning e-hukumat reytingida yanada yuqori pog‘onalarga intilishi tabiiy. Janubiy Koreya, Estoniya, Singapur kabi ilg‘or davlatlar bilan hamkorlik davom ettiriladi, ularning yangi yechimlari (masalan, mobil hukumat – mGov yoki AI Government) o‘rganilib, moslashtiriladi. Bu jarayonda huquqiy moslashuv ham kechadi: xorijiy ekspertlar ishtirokida qonunchilikka konsultativ yordam olish, xalqaro konvensiyalarga qo‘shilish (masalan, Budapesht konvensiyasi – kiberjinoyatchilikka qarshi) kutiladi.

O‘zbekistonda elektron hukumat jadal shakllanib, bugungi kunda ko‘pchilik ishni ancha yengillashtirib qo‘ydi. Endi ko‘plab guvohnoma, to‘lov yoki ruxsatnomani olish uchun idorani aylanib yurish shart emas - my.gov.uz portali va mobil ilovalar orqali uyda turib hammasini bajarish mumkin. Shu yo‘sinda davlat va fuqarolar o‘rtasidagi masofa qisqardi, vaqt va pul tejaldi, “tanish-bilish”ga ehtiyoj pasaydi. Yutuqlar shunchaki qulaylik bilan cheklanib qolmadi: onlayn jarayonlar ochiq va kuzatiladigan bo‘lgani uchun korrupsiya xavfi kamaydi, qarorlar tezroq qabul qilina boshladi. Xalqaro reytinglar ham buni tasdiqlamoqda, O‘zbekiston elektron hukumat bo‘yicha bir necha pog‘ona yuqorilab, dunyo tajribasida e’tirof etila boshladi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. Ochiq ma'lumotlar portalining rasmiy veb-sayti: <https://data.egov.uz/eng>
2. Nishanov A.X., Babajanov E.S., Kalimbetov N.I. Methods of searching intellectual data in the sphere of information // Journal of «EUROPEAN APPLIED SCIENCES». №6-2. Stuttgart, Germany – 2013. – P. 34-37.
3. Babajanov E.S. Interaktiv axborot muhitida elektron xizmatlarni tanlashning samarali algoritmi // «Informatika va energetika muammolari» O'zbekiston jurnali. №1. Toshkent – 2016. – B. 105-111 (05.00.00; №5)
4. Babajanov E.S. Axborot tizimlarida samarali elektron xizmatlarni tanlash texnologiyasi // Muhammad al-Xorazmiy avlodlari. №1(3). Toshkent – 2018. – B. 26-33 (05.00.00; №10)
5. Nishanov A.X., Babajanov E.S., Kalimbetov N.I. Methods of searching intellectual data in the sphere of information // Journal of «EUROPEAN APPLIED SCIENCES». №6-2. Stuttgart, Germany – 2013. – P. 34-37.
6. Babajanov E.S. Interaktiv axborot muhitida elektron xizmatlarni tanlashning samarali algoritmi // «Informatika va energetika muammolari» O'zbekiston jurnali. №1. Toshkent – 2016. – B. 105-111 (05.00.00; №5)